

تاریخ ایران برای نوجوانان (پس از ورود اسلام)

تألیف:

کوروش سلیمی نصر

ویراستار:

الناز خجسته

سرشناسه :	سلمان نصر، کورش، ۱۳۷۰-
عنوان و نام پدیدآور :	تاریخ ایران برای نوجوانان (پس از ورود اسلام) / تألیف کورش سلمان نصر؛ ویراستار الناز خجسته.
مشخصات نشر :	تهران: انتشارات آریان، ۱۳۹۵.
مشخصات ظاهری :	۳۶۰ ص. مصور، نمودار.
شابک :	۹۷۸-۶۰۰-۷۱۳۳-۵۸-۳ دوره: ۹۷۸-۶۰۰-۷۱۳۳-۵۷-۶
وضعیت فهرست نویسی :	فیا.
یادداشت :	کتابنامه: ص. ۳۵۶-۳۵۷.
موضوع :	ایران -- تاریخ -- پس از اسلام، ۱۲ق. -- ادبیات کودکان و نوجوانان.
شناسه افزوده :	خجسته، الناز، ۱۳۶۶- -- ویراستار.
رده بنی :	۱۳۹ ت ۷۶ ص ۵۱۱/ DSR
ردی دیوید :	۹۵۵/۰۴
شماره کتابشناسی ملی :	۴۱۹ ۸۲۱

نام کتاب	تاریخ ایران برای نوجوانان (پس از ورود اسلام)
تألیف	کورش سلمان نصر
ویراستار	الناز خجسته
ناظر چاپ	علی غلامی
نوبت چاپ	اول، ۱۳۹۵
شمارگان	۱۰۰۰ نسخه
قیمت	۲۳۰۰۰ تومان
شابک دوره	۹۷۸-۶۰۰-۷۱۳۳-۵۸-۳
شابک	۹۷۸-۶۰۰-۷۱۳۳-۵۷-۶

تهران: خیابان انقلاب، خیابان فخر رازی، کوچه فاتحی داریان، پلاک ۶، طبقه اول

تلفن: ۶۶۴۰۰۲۳۵ - ۶۶۹۷۱۳۴۴

پست الکترونیک: info@arayanbook.com سایت: www.arayanbook.com

« حق چاپ و نشر مجدد این اثر برای انتشارات آریان محفوظ است. »

فهرست مطالب

صفحه	عنوان	صفحه	عنوان
۵۴	نهضت استاد سیس	۹	مقدمه
۵۷	ارتش در زمان عباسیان	۱۳	اسلام در ایران
۵۸	قیام مقنع	۱۵	سقوط ساسانیان و ورود اسلام
۵۹	ماه نخشب، معجزه مقنع	۱۶	دوران حکمرانی خلفای نخستین
۶۶	عصر طلایی اسلام	۸	سلمان فارسی، یار پیامبر و حاکم مداین
۶۶	عقده و ریاضیات در عصر طلایی	۲	جمع آوری قرآن در زمان عثمان
۶۸	طب در عصر طلایی	۲۱	خلافت امویان
۶۹	هنر و معماری در عصر طلایی		از صلح امام حسن(ع) تا
۷۰	قیام بابک، خراسان	۲۵	کربلای امام حسین(ع)
۷۲	تناسخ		قسمتی از خطبه امام حسین(ع)
۷۹	آن چه گذشت ...	۳۴	در روز عاشورا
۸۱	ایران در راه استقلال شکل گیری حکومت های مستقل در ایران	۳۶	ایرانیان در زمان بنی امیه
۸۳	طاهریان	۳۷	قیام ابومسلم خراسانی
۸۴	چرا طاهر به «ذوالیمینین» معروف بود؟	۴۲	قتل ابومسلم خراسانی به وسیله عباسیان
۸۸	صفاریان	۴۵	اقدامات علویان علیه عباسیان
۹۶	عمرو لیث	۴۶	تشیع و فرقه های آن
۹۹	سامانیان	۴۹	آن چه گذشت ...
۱۰۰	اسماعیل بن احمد سامانی	۵۰	جنبش های ایرانی در زمان عباسیان
۱۰۱	احمد بن اسماعیل سامانی	۵۱	برمکیان
		۵۲	قیام سنباد

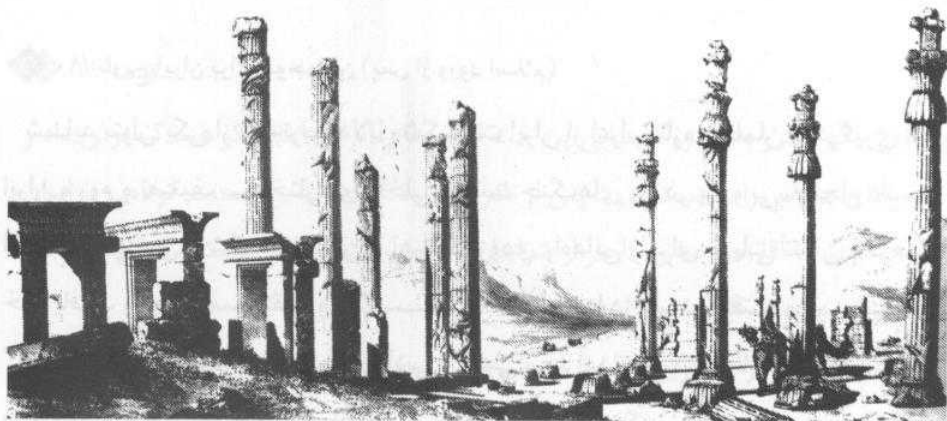
صفحه	عنوان
۱۰۱	سیاست سامانیان
۱۰۲	نصر بن احمد سامانی
۱۰۲	اسماعیلیه
۱۰۶	ادبیات فارسی در عهد سامانی
۱۰۷	نوح بن نصر
۱۰۸	سقوط حکومت سامانیان
۱۱۰	سیمجوریان
۱۱۲	تاریخ دُبری
۱۱۳	آن چه گذشت ...
۱۱۵	زیاریان
۱۱۵	مرداوچ
۱۱۶	قتل مرداوچ
۱۱۷	وُشمگیر
۱۱۸	دیگر فرمانروایان زیاری
۱۱۹	آل بویه «حکومت دیلمیان»
۱۲۱	دوران شکوفایی آل بویه، حکمرانی عضدالدوله
۱۲۶	کتابخانه عضدالدوله
۱۲۶	بانوی ری (سیده ملک خاتون)
۱۳۲	حَسَنویه گرد
۱۳۳	آن چه گذشت ...
۱۳۵	ایران از غزنویان تا حمله مغول
۱۳۷	غزنویان
۱۳۷	البتکین تا محمود
۱۳۸	محمود غزنوی
۱۴۱	فتح سومنات
۱۴۳	لشکر محمود غزنوی
۱۴۶	حکیم ابوالقاسم فردوسی
۱۴۸	مسعود غزنوی

صفحه	عنوان
۱۴۹	بیهقی
۱۵۰	بخش هایی از «ذکر بر دار کردن حسنک وزیر»
۱۵۳	سلجوقیان
۱۵۴	طغرل سلجوقی
۱۵۷	آلب ارسلان
۱۶۱	ملک شاه
۱۶۲	نظام الملک، وزیری بی همتا
۱۶۵	اسماعیلیان در دژهای نفوذناپذیر کوهستان
۱۶۷	سلطان سنجر
۱۷۰	خوارزمشاهیان
۱۷۲	آن چه گذشت ...
۱۷۵	از حمله مغول تا صفویه
۱۷۷	حمله مغول
۱۸۰	شمنبسم مغولی
۱۸۴	نخستین مدف، شهر اترار
۱۸۵	سقوط بخارا
۱۸۶	سمرقند زرد پاه - ربازان مغول
۱۸۷	تاریخ جهانگشا
۱۸۹	سقوط خوارزم
۱۹۰	جلال الدین، آخرین پادشاه خوارزمشاهیان
۱۹۲	در جست و جوی غرب
۱۹۲	چنگیز به سوی مرگ
۱۹۲	یاسا، قانون چنگیز
۱۹۴	جانشینان چنگیز
۱۹۵	ایلخانان مغول
۱۹۷	تیموریان
۱۹۹	آق قیونلوها و قراقیونلوها

صفحه	عنوان	صفحه	عنوان
۲۶۷	آن چه گذشت ...	۲۰۰	آن چه گذشت ...
۲۶۹	قاجاریه	۲۰۱	صفویان
۲۷۱	پادشاهی آقامحمدخان قاجار	۲۰۳	صفویه در آغاز راه
۲۷۴	پادشاهی فتحعلی شاه قاجار	۲۰۴	عرفان و تصوف
۲۷۵	ایران و روسیه	۲۰۶	سلطنت شاه اسماعیل اول
۲۷۷	جدال فرانسه و انگلستان برای نفوذ در ایران	۲۰۶	قزل‌باش‌ها
۲۷۸	پایان دوران ننگین حکومت فتحعلی‌شاه	۲۱۲	سلطنت شاه همایون
۲۸۰	پادشاهی محمدشاه قاجار	۲۱۴	ینی‌چری
۲۸۳	آن چه گذشت ...	۲۱۵	سلطنت شاه اسماعیل دوم
۲۸۴	پادشاهی ناصرالدین شاه قاجار	۲۱۶	سلطنت سلطان محمد خاندان
۲۸۶	فتح هرات و معاهده پاریس	۲۲۱	آن چه گذشت ...
۲۸۷	زایش بهائیت از قلب فرقه بابیه	۲۲۳	سلطنت شاه عباس کبیر
۲۸۸	نفوذ روسیه و انگلستان	۲۲۴	شکوفایی علم و هنر از زمان شاه‌عباس
۲۹۰	مهم‌ترین امتیازهای روسیه	۲۲۹	جانشینان شاه‌عباس
۲۹۰	مهم‌ترین امتیازهای انگلستان	۲۳۳	سلطنت شاه سلطان حسین و انقراض سلسله صفویه
۲۹۳	سر فرانسیس داک، نماد	۲۳۶	کلاتر
۲۹۴	پادشاهی مظفرالدین‌شاه	۲۴۰	داستان مقاومت یک لوطی درمقابل افغان‌ها
۲۹۶	امتیاز داری	۲۴۱	آن چه گذشت ...
۲۹۷	انقلاب مشروطیت	۲۴۳	افشاریه و زندیه
۲۹۹	مهاجرت صغری	۲۴۵	افشاریه
۳۰۱	مهاجرت کبری و پیروزی انقلاب	۲۴۵	نادرشاه افشار
۳۰۳	پادشاهی محمدعلی شاه قاجار	۲۵۱	افاغنه ابدالی
۳۰۶	یاد آر ز شمع مرده یاد آر	۲۵۵	امپراتوری گورکانیان هند
۳۰۷	جنبش آذربایجان	۲۵۹	زندیه
۳۰۸	قیام در دیگر شهرها	۲۵۹	کریم‌خان زند، وکیل‌الرعا
۳۰۹	شیخ فضل الله نوری	۲۶۴	لطفعلی خان زند
۳۱۱	پادشاهی احمدشاه قاجار		

صفحه	عنوان
۳۳۳	تأسیس سازمان اطلاعات و امنیت کشور (ساواک)
۳۳۴	تصویب لایحه انجمن‌های ایالتی و ولایتی
۳۳۴	انقلاب سفید شاه و حادثه مدرسه فیضیه
۳۳۶	قیام پانزدهم خرداد
۳۳۷	ماجرای کاپیتالاسیون و تبعید امام به ترکیه
۳۳۸	ایران در راه انقلاب
۳۴۰	یا رستاخیز، یا مهاجرت، یا زندان
۳۴۱	ایران در آستانه انقلاب اسلامی
۳۴۲	نخستین شراره انقلاب، مقاله هفدهم دی ماه روزنامه اطلاعات
۳۴۲	قیام مردم قم (نوزدهم دی ۱۳۵۶)
۳۴۲	قیام مردم تبریز (بیست‌ونهم بهمن ۱۳۵۶) و نتایج آن
۳۴۳	سینما رکس در آتش
۳۴۴	قیام هفدهم شهریور (جمعه سیاه)
۳۴۴	بلندگراها در پاریس
۳۴۵	شرط بندی و پیروزی انقلاب
۳۴۷	سیزدهم آبان، روز دانش آموز
۳۵۰	مختصری از رفاقت من از پیروزی انقلاب تا رحلت امام
۳۵۵	آن چه گذشت ...
۳۵۶	فهرست منابع و مآخذ

صفحه	عنوان
۳۱۳	قرارداد ۱۹۰۷
۳۱۳	جنگ جهانی اول و تأثیر آن بر ایران
۳۱۴	انقلاب اکثبر
۳۱۵	کودتای سوم اسفند ۱۲۹۹
۳۱۷	مجلس مؤسسان
۳۱۷	نهضت جنگل
۳۱۸	آن چه گذشت ...
۳۱۹	از پهلوی تا جمهوری اسلامی
۳۲۱	سلطنت رضاشاه پهلوی
۳۲۱	۱. احداث راه آهن
۳۲۲	۲. ایجاد ارتش منظم
۳۲۲	۳. اسکان عشایر
۳۲۲	۴. کشف حجاب و یک‌شکل کرسی لباس‌ها
۳۲۳	۵. قرارداد ۱۹۳۳
۳۲۳	۶. دادگستری
۳۲۳	سیدحسن مدرس و رضاخان
۳۲۴	ایران در جنگ جهانی دوم
۳۲۵	سلطنت محمدرضا پهلوی
۳۲۶	حزب توده ایران
۳۲۷	ایران در راه ملی شدن نفت
۳۳۱	قیام سی تیر
۳۳۱	کودتای بیست‌وهشتم مرداد
۳۳۲	پس از کودتای بیست‌وهشتم مرداد

مقدمه

بی گمان مردمان هر سرزمین برای معرفی خود به جهانیان، نیاز به شناسنامه‌ای دارند. شناسنامه هر ملت، تاریخ آن هاست. در این میان تاریخ سرزمین ایران از جایگاهی ویژه برخوردار است؛ زیرا ساکنین این زمین چه در دوره باستان و چه در دوره اسلامی همواره پرچمدار علم و معرفت بوده‌اند. وجود فراز و فرودهایی که در طول تاریخ پشت سر گذاشته‌اند، خدمات بی‌نظیری را به فرهنگ و تمدن جهان ارائه داده‌اند.

ایران از آن زمان که «دیاکو» سلسله ماد را بنیان گذاشت تا انقراض آن سلسله و ظهور امپراتوری هخامنشیان، به تدریج راه پیشرفت را پیمود و سرانجام در دوران پادشاهی داریوش کبیر به چنان وسعتی رسید که تا آن هنگام بی‌نظیر بود؛ ما برتری هخامنشیان بر دیگر ملل را نمی‌توان به وسعت سرزمینی که آنان در اختیار داشتند محدود کرد؛ بلکه ویژگی اصلی امپراتوری هخامنشی شیوه اداره آن سرزمین‌ها بود. آنان عقاید آداب و رسوم ملت‌های مغلوب را محترم می‌شمарند و با وضع قوانین خاصی آنان را تابع حکومت مرکزی می‌کردند. امپراتوری هخامنشی با حمله اسکندر مقدونی به ایران از هم پاشید و با آغاز حکومت سلوکیان و فراگیری فرهنگ «هلنی»، مردم ایران تحت تأثیر اقوام مهاجم قرار گرفتند؛ اما طولی نکشید که «پارت‌ها» امپراتوری اشکانی را در ایران پایه‌گذاری کردند و بیگانگان را از ایران راندند. جنگ‌های ایران و روم از دوران اشکانی آغاز و موجب شد این دو ملت تا سال‌هایی دراز به زد و خورد با یکدیگر بپردازند. با وجود این، سال‌ها پس از آن که ساسانیان سلسله اشکانی را سرنگون کردند، این درگیری‌ها ادامه یافت و روند فرسایش این دو تمدن را فراهم ساخت.

شاید بتوان یکی از مهم‌ترین دلایل شکست ایران از اعراب تازه مسلمان را درگیری بین ایران و روم و تضعیف ساختارهای داخلی به علت جنگ‌های پی در پی و بی‌سرانجام دانست. البته ایرانیان پس از شکست خوردن از اعراب به‌زودی راه‌هایی را برای بازیابی تمدن و فرهنگ خود یافتند و به‌طور مستقیم و غیرمستقیم، ادارهٔ امور را در دست گرفتند و در زمینه‌هایی گوناگون از جمله سیاسی، اجتماعی، ادبی و علمی سرآمد تمام مسلمانان شدند. اندیشمند فرهیخته، ریچارد ن. فرای، در مقدمهٔ کتاب عصر زرین فرهنگ ایران می‌نویسد: «ایرانیان بی‌گمان فرهنگ کهن خویش را نگاه داشتند؛ اما اسلام را نیز پذیرفتند که برای ایشان پدیده‌ای فراتر از یک دین شد و بدان بسیاری چیزها افزودند که تنها از روزگار کهن سرچشمه نمی‌گرفت. ایران نه تنها پاره‌ای از جهان اسلام شد، بلکه تا دراز زمانی آن را رهبری می‌کرد و می‌توان گفت ایرانیان نه تنها کسانی بودند که معادلهٔ عرب؛ یعنی اسلام را شکستند و به اسلام به‌راستی جنبهٔ بهانه‌زنی دادند.» به این ترتیب بود که ایرانیان، عرب نشدند و زیر سیطرهٔ اندیشهٔ عربی، زبان و فرهنگ خود را دست ندادند.

طوفان حوادث بار دیگر خاک این سرزمین را در نوردید و این بار مغولان به ایران تاختند و ویرانی به بار آوردند. ایرانیان به تدریج این قوم را نیز با تمدن خود آشنا ساختند. البته ایرانیان که با راه و رسم مقابله با اقوام مهاجم آشنا بودند بعدها رادگان تیمور را نیز به همین سرنوشت دچار کردند. با وجود این می‌توان تاخت و تاز این اقوام در ایران، و سلطهٔ بر این سرزمین را نشانهٔ ضعف و ناتوانی ایرانیان در مبارزه با دشمنان دانست.

پس از گذر از دورانی پر تلاطم، شاه اسماعیل صفوی حکومت میان را در ایران بنیان نهاد و آغازگر فصل نوینی در تاریخ ایران شد. او با رسمی کردن مذهب شیعه در سراسر ایران، مرزی عقیدتی میان خود و امپراتوری عثمانی قرار داد که مانند سدی در مقابل دشمن غربی بود. اوج قدرت صفویان در دوران شاه عباس صفوی بود که با اقدامات شایسته‌اش، ایران را به کشوری قدرتمند تبدیل کرد و البته او بود که جانشینان لایق را یکی پس از دیگری از میان برداشت و به این ترتیب زمینه‌ساز سقوط سلسلهٔ صفوی شد.

با هجوم محمود افغان، آفتاب اقبال صفویان غروب کرد و برای مدتی افغان‌ها حکومت را در دست گرفتند؛ اما این اوضاع دوامی نیاورد و نادر شاه افشار خاک ایران را از وجود

بیگانگان پاک کرد و به کشورگشایی پرداخت او مرزهای ایران را تا مرکز هند گسترش داد و پیروزی‌های فراوانی را به دست آورد. پس از نادرشاه، سلسلهٔ زندیه برای مدت کوتاهی بر ایران حکومت کرد؛ اما آقا محمدخان قاجار از شرایط پر التهاب کشور سود جست و با غلبه بر سایر رقبا، آغازگر حکومت قاجار بر ایران شد.

عهد شاهان قاجار در تاریخ ایران از اهمیتی ویژه برخوردار است؛ زیرا در همین ایام بود که جنگ‌های ایران و روس باعث جدایی بخش‌هایی از سرزمینمان شد و نفوذ بیگانگان به صورت چشمگیری افزایش یافت. البته این دوره از تاریخ را می‌توانیم دورهٔ بیداری ایرانیان از کابوس سالیان دراز عقب ماندگی بدانیم. مردم پس از شکست در جنگ با روس‌ها سرخورده شدند و ارتباط با اروپا نیز نشان داد که ایران در عرصه‌های علمی، صنعتی، نظامی و فرهنگی فاصلهٔ بسیار زیادی با کشورهای اروپایی دارد. شاید همین شرایط را بتوان زمینه‌ساز وقوع انقلاب مشروطه دانست.

انقلاب مشروطه اولین پیروزی مردم ایران در اصلاح امور بود. مظفرالدین شاه فرمان مشروطه را در سال ۱۲۸۵ هجری شمسی امضا کرد که اسلام جمود و دیکتاتوری در برابر اتحاد مردم را نشان می‌داد. اگرچه این روند با فراز و فرودهایی مواجه است؛ پیروزی ارادهٔ مردم را بار دیگر در انقلاب ۵۷ مشاهده می‌کنیم که حکومت مملوری را سرنگون می‌سازند و در نتیجه حاکمیت جمهوری اسلامی را تثبیت می‌کنند. گرچه رضاشاه، فرزندش محمدرضا، تحولاتی را در جهت پیشرفت کشور انجام دادند؛ اما حاکمیت فردی و ایجاد انحصار در فضای سیاسی و اجتماعی کشور باعث شد ملت ایران این سلسله را فروپاشد.

و اما سبب تألیف کتاب، همان‌گونه که از نام آن بر می‌آید، آشنایی نوجوانان و جوانان با تاریخ کشورشان ایران است. در روند نگارش، کوشیده‌ام از کاربرد واژگان دشوار پرهیز و سادگی ساختار جملات را رعایت کنم تا خوانش متن برای گروه سنی نوجوان آسان‌تر باشد. البته این بدان معنا نیست که متن کم‌محتوایی در برابر آنان باشد؛ بلکه در بسیاری موارد از اشعار و متون ادبی تاریخی استفاده کرده‌ام تا در جهت ارتقای سطح علمی مخاطب نوجوان گامی بردارم.

در پایان لازم می‌دانم از ناشر محترم که از هیچ کوششی برای چاپ این اثر دریغ نرزد بزرگوارانه تشکر کنم.

❖ ۱۲/ تاریخ ایران برای نوجوانان (پس از ورود اسلام)

و از سرکار خانم الناز خجسته که زحمت ویراستاری این اثر را بر عهده داشتند تشکر کنم. بی‌گمان نگاشت این اثر را حاصل حمایت استاد گرانقدرم جناب آقای دکتر شیرزاد طایفی می‌دانم و قدردان لطف ایشان هستم. امید است صاحب‌نظران و فرهیختگان با یادآوری کاستی‌های این اثر، این جانب را در رفع نقایص یاری کنند.

کوروش سلمان نصر

بهار ۱۳۹۵

www.ketab.ir